

УДК 007:304:659.3+378+347.78+316.752

О. М. Рижко

СПОСОБИ ВЧИНЕННЯ ПЛАГІАТУ

У статті на основі аналізу емпіричного матеріалу укладено відкритий перелік способів учинення академічного плагіату, виділено 20 поведінкових моделей, уможливлених соціально-комунікаційною природою плагіату, та запропоновано авторську класифікацію видів наукового плагіату за такими критеріями: суб'єкт-суб'єктними відносинами, об'єктом присвоєння, джерелом присвоєння, метою використання, використовуваною технологією, мовним критерієм, ступенем прозорості, ступенем оригінальності джерела плагіату.

Ключові слова: плагіат, спосіб вчинення плагіату, науковий плагіат, класифікація.

I. Вступ

Ми неодноразово писали, що плагіат – це багатоаспектне складне явище, яке має соціально-комунікаційну природу. Передусім? плагіат досліджений як порушення авторського права, але нині актуальним є вивчення його як явища соціального. Найновішими інтерпретаціями в контексті осмислення суті плагіату є розгляд явища дослідницею Е. Шестаковою як «форми соціально-науково комунікації». Вчена акцентує увагу на функціонуванні так званих «сміттєвих» журналів, які претендують на роль наукових і сприяють стрімкому поширенню плагіату, та переконливо обґрунтовує перетворення його (плагіату) на «привабливу форму влади» [5]. Тракткування проблеми плагіату подано також у праці С. Благодєтелевої-Вовк, яка розглядає плагіат як загрозу національній безпеці [1].

II. Постановка завдання

Укладення реєстру способів учинення плагіату має, на нашу думку, полегшити працю людей, що працюють із текстами, а також дати уявлення про деструктивну винахідливість плагіаторів, продемонструвавши масштабність задіяння людського чинника. Тому **метою** цього дослідження є визначення способів учинення плагіату в академічному (науковому) середовищі, виділення поведінкових моделей, уможливлених соціально-комунікаційною природою плагіату, та розроблення авторської класифікації видів наукового плагіату.

Методи і матеріали. Опрацювання емпіричного матеріалу, здобутого науковцями різних галузей, що ведуть боротьбу з плагіатом (основний джерельний корпус для здійснення такого аналізу – праці польського професора М. Вронського, а також матеріал, зібраний активістами громадської ініціативи «Дисергейт» та іншими науковцями); використання методів якісного аналізу, узагальнення, групування розрізнених даних, якими є різновиявні конкретні способи вчинення плагіату, компаративного, описового, табличного (для представлення даних) дало нам змогу виділити й описати способи вчинення академічного плагіату та сформуванню докладний відкритий реєстр означених способів; а на його основі: з'ясувати толеровані соціумом поведінкові моделі вчинення плагіату; запропонувати авторську класифікацію наукового плагіату за вісьмома критеріями; здійснити компаративний аналіз способів вчинення академічного плагіату в Україні та в Польщі.

III. Результати

Польський юрист Й. Сеньчило-Хлябіч (Joanna Sieńczyło-Chlabicz) у ґрунтовній статті «Відповідальність викладачів ВНЗ, докторантів (ідеється про ступінь доктора філософії, тобто кандидата наук. – О. Р.) і студентів щодо вдавання до плагіату» («Odpowiedzialność nauczycieli akademickich, doktorantów i studentów z tytułu popełnienia plagiatu») [7], крім загальноприйнятих у польській науці видів плагіату, зосереджує увагу на **способах** його вчинення. Вона проаналізувала вирок польського суду (Sądu Najwyższego), що стосувались порушень авторського права, і навела такі приклади:

А. Внесення у твір всього змісту (тобто цілісного тексту. – О. Р.) або фрагментів чужого твору без виразного зазначення джерела запозичення є плагіатом.

В. Відсутність виразного визначення джерела, з якого походить фрагмент чужої праці.

С. Подання свого прізвища як єдиного автора книжки, тоді як у роботі брав участь співавтор, якому належить значний внесок у роботу.

Д. Вміщення в роботу елементів, що не охороняються авторським правом (ідеї, задуми, концепції), і яким автор надав оригінальної інтерпретації, – може бути визнане плагіатом (приміром, тонка межа між апропріацією та плагіатом, про що будемо говорити далі) [7, с. 138].

Також вчена проаналізувала доробок за 2002–2009 рр. «łowca plagiatów» М. Вронського (Marek Wroński) [6], опублікований у часописі *Forum Akademickie*, і на основі цього уклала «відкритий каталог найбільш уживаних способів плагиату, до яких вдаються студенти, докторанти (тут – здобувачі ступеня кандидат наук. – О. Р.) і викладачі вищих шкіл» із 15 позицій. Тобто йдеться про способи вчинення академічного плагиату. (Усі цитати з польських джерел ми наводимо у власному перекладі з урахуванням чинного на сьогодні в Україні співвіднесення наукових ступенів: «докторська дисертація» (доктор філософії) – дисертація кандидата наук; «габілітаційна дисертація» (доктор наук) – дисертація доктора наук. – О. Р.). Отже, перелік:

1. Привласнення в кандидатській дисертації авторства значних фрагментів кандидатської або докторської дисертацій свого керівника/консультанта та праць інших авторів без цитування джерел або вчинення дослівного текстового (кількасторінкового) плагиату з відомих підручників чи із сервера Міністерства охорони здоров'я [7, s. 138–139].

2. Привласнення в кандидатській дисертації авторства значних фрагментів магістерських праць.

3. Привласнення авторства чужої кандидатської дисертації, скопійованої з німецького банку кандидатських і докторських дисертацій.

4. Докторська дисертація є відтворенням, переважно дослівним, праці померлого професора або дослівним відтворенням чужої праці як значної частини власної докторської дисертації, перекладеної польською мовою (тобто перекладний плагиат. – О. Р.).

5. Привласнення професором (викладачем ВНЗ) авторства значних фрагментів магістерських дисертацій (та інших робіт магістрантів), виконуваних під його керівництвом.

6. Привласнення авторства чужих творів у наукових працях викладачів ВНЗ, зокрема професорів (ідеться про присвоєння чужої роботи повністю, підписування своїм іменем чужої праці. – О. Р.).

7. Привласнення авторства професорами ВНЗ значних фрагментів із захищених кандидатських дисертацій своїх і чужих здобувачів [7, с. 139].

8. Кандидатські дисертації викладачів ВНЗ як копії закордонних наукових праць, перекладених польською мовою.

9. Привласнення доробку співавтора.

10. Написання науковим керівником дисертації замість здобувача за плату.

11. Привласнення здобувачами авторства фрагментів праці свого наукового керівника, як і дослівне запозичення з робіт інших авторів.

12. Привласнення магістрантом авторства чужої магістерської (90% збігів).

13. Привласнення авторства значних фрагментів захищеної кандидатської чи кількох магістерських робіт у докторській.

14. Привласнення в своєму науковому доробку (ідеться про наукові статті. – О. Р.) авторства фрагментів праць інших авторів (дослівне копіювання) і цитування як джерел фальшивих авторів (тобто посилення на неіснуючі праці. – О. Р.).

15. Привласнення авторами, що готують курс лекцій (skrypt), авторства значних фрагментів із відомих академічних підручників [7, s. 138–140].

Названі приклади можна узагальнити за такими критеріями: 1) суб'єкти-фігуранти плагиатних справ; 2) джерело плагиату; 3) мета присвоєння авторства (використання).

Загалом же треба зазначити, що доктор Марек Вронський (Marek Wroński) займається викриттям плагиаторів з 1997 р. Першим «клієнтом» був професор біохімії А. Єндричко (Andrzej Jendryczko) зі Шлоуської медичної академії в Катовіцах. Як з'ясувалось, він опублікував 49 сплагіачених статей [6]. Від 2001 р. М. Вронський веде постійну рубрику *Z archiwum nieuczciwości naukowej* у часописі *Forum Akademicki*. У його зібранні 9,5 тисяч (станом на червень 2013 р.) прикладів наукової недоброчесності (переважно плагиату) з усього світу. Учений наголошує, що у ВНЗ не хочуть оприлюднювати плагиатні справи через те, що бояться втрати престижу навчального закладу. З-поміж причин вдавання до плагиату називає дві найчастіші: 1) невиконання роботи вчасно й подання чужої роботи як своєї; 2) незнання правил належного цитування та підготовки грамотного парафраза; зауважуючи, що значно рідше трапляються такі: 1) піратський плагиат (тобто повна крадіжка чиеїсь праці); 2) присвоєння теми дослідження; 3) крадіжка чужих наукових даних; 4) примус до співавторства; 5) фальшування чи фабрикація результатів [6].

М. Вронський зібрав величезний за обсягом, сумлінно документований емпіричний матеріал щодо вчинення плагиату й інших проявів академічної недоброчесності. По суті, він багато років веде своєрідну хроніку, чітко відповідаючи на основні питання щодо об'єктів плагиату; осіб плагиаторів і жертв вчинення плагиату (із докладною інформацією щодо кар'єр, професійних зацікавлень, порушень, вчинених у сфері права чи етики, конфліктів інтересів усіх дійових осіб тих чи інших справ); підстав вчинення плагиату; перебігу дисциплінарних, цивільних і кримінальних проваджень щодо осіб, які вчинили плагиат; вироків суду; висвітлення плагиатних скандалів у пресі; поведінки адміністрацій університетів, задіяних у плагиатних скандалах; діяльності *Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów* (польський відповідник української ВАК/ДАК) тощо. Дослід-

ник публікує лише перевірену інформацію, повертаючись до тих чи інших плагіатних справ, якщо вони тривають (не завершені). Саме матеріали такого плану, зібрані дослідниками під час так званої «ручної перевірки» (на противагу використанню спеціальних комп'ютерних програм для виявлення плагіату й інших текстових збігів), можуть стати підставою для укладання реєстру видів і технологій плагіату та способів його вчинення. Тож ми вирішили продовжити починання Й. Сеньчило-Хлябч, оскільки на сьогодні в українській науці немає схожого переліку, а він потрібен для чіткого визначення способів учинення плагіату в справах, що стосуються порушення авторських прав та етичних приписів, а також академічної доброчесності. Нами було проаналізовано всі публікації М. Вронського в часописі *Forum Akademickie* за період 2010 р. – початок 2017 р. (загальна кількість – 75, <https://prenumeruj.forumakademickie.pl/fa/2017/>) і на їхній основі визначено 50 способів учинення плагіату:

1. Привласнення в монографії значних текстових фрагментів із монографії іншого автора, зокрема й покійного.
2. Плагіат монографії вже померлого автора, який виступав консультантом роботи плагіатора.
3. Використання у докторській дисертації понад 50 % тексту із власної кандидатської.
4. Дослівний (повний) плагіат матеріалів з Інтернету.
5. Плагіат частин або цілих магістерських робіт науковими консультантами для власних дисертацій.
6. Дослівний плагіат + поверховий рерайт з ідентичними посиланнями + запозичення 80 % бібліографії в кандидатській дисертації, присвяченій життю і діяльності певної особи, матеріалів збірника наукового симпозиуму, присвяченого цій особі.
7. Прихований «автоплагіат» (ідеться про багаторазові самоповтори значних за обсягом шматків тексту в кожній наступній опублікованій книжці); повний дослівний плагіат-переклад з опублікованої раніше енциклопедії без посилань + «автоплагіат» у докторській дисертації; «автоплагіат» + дослівний плагіат значної частини чужої монографії в докторській дисертації; «автоплагіат» (бакалаврська дипломна робота ввійшла повністю в кандидатську).
8. Привласнення тексту магістерської роботи для монографії наукового керівника.
9. Дослівний плагіат у кандидатській дисертації з докторської переважної частини тексту (70 %); повний плагіат кандидатської дисертації, «написаної» шляхом скорочення опублікованої раніше дисертації доктора наук з ідентичною темою.
10. Дослівний плагіат у монографії з монографії іншого автора, супроводжуваний привласненням авторства на переклади, зроблені автором оригінальної праці (тобто подвійна інтелектуальна крадіжка – оригінального авторського тексту і вперше виконаних автором перекладів першоджерел).
11. Мікс дослівного плагіату праць різних авторів у статтях та монографіях на здобуття ступеня доктора наук; використання техніки «patchwork plagiarism» – «зшивання» тексту з привласнених абзаців із праць інших авторів без лапок і посилань (іншими словами – компіляція).
12. Привласнення творчої концепції і фрагментів тексту в статтях з опублікованих статей інших авторів.
13. Привласнення структури і фрагментів тексту в монографії з опублікованих статей і монографії інших авторів.
14. Дослівний плагіат і привласнення лабораторних (експериментальних) даних у докторській дисертації з медицини, що стало основою фальсифікації даних; плагіат із різних джерел (компіляція) + фальсифікація та підтасування даних у дисертаціях із медичних наук.
15. Дослівний плагіат майже повного (80 %) тексту методичних рекомендацій іншого автора з іншого університету.
16. Дослівний плагіат розділів кандидатської дисертації для розділу в колективній монографії, профінансованій за рахунок грантових коштів.
17. Плагіат матеріалів із Вікіпедії в наукових статтях.
18. Привласнення авторства на ілюстративний матеріал у раніше опублікованій книжці.
19. Дослівний плагіат у кандидатській дисертації значних частин тексту з інших кандидатських і монографій.
20. Плагіат значних фрагментів тексту в кандидатській дисертації із докторської дисертації наукового керівника.
21. Дослівний плагіат у кандидатській дисертації статті іншого автора; монографії іншого автора та статей з Інтернету.
22. Використання неправдивих бібліографічних посилань у докторській дисертації, запозичення бібліографії з праць інших авторів безвідносно до тексту дисертації (тобто з метою збільшення кількості позицій у списку літератури).
23. Використання парафразів (оригінальних і перекладних текстів), анування без посилань і дослівного плагіату в докторській дисертації).
24. Повний дослівний плагіат-переклад вузькоспеціалізованої іншомовної книжки, опублікованої раніше в іншій країні; повний плагіат-переклад іншомовної дисертації, захищеної в іншій

країні; повний плагіат-переклад у кандидатській дисертації іншої кандидатської дисертації іноземного автора.

25. Привласнення значних перекладених текстових фрагментів монографії іноземного автора для докторської дисертації.

26. Плагіат-переклад іншомовної статті в книжці.

27. Плагіат-переклад іншомовних (здебільшого англомовних) статей, зокрема й опублікованих в електронних наукових журналах.

28. Повний дослівний плагіат-переклад з опублікованої раніше енциклопедії без посилань + автоплагіат.

29. Плагіат-переклад статті іншого автора з одночасним присвоєнням ілюстративного матеріалу (таблиці, графіки).

30. Привласнення авторства значних фрагментів із неопублікованої статті та підручників (без посилань і лапок узагалі або з порушеннями правил цитування – посилання на джерело містилось у бібліографії, але жодним чином фрагменти чужих текстів не були позначені в роботі) у кандидатській дисертації.

31. Плагіат дослівний + незначний рерайт у монографії статті, опублікованої в Інтернеті (ідеться про інтернет-видання, а не про анонімну публікацію на кшталт реферату на замовлення) статті іншого автора, що є частиною захищеної магістерської.

32. Плагіат у книжці значних текстових фрагментів та ілюстративного матеріалу з раніше опублікованої книжки померлого автора.

33. Плагіат у книжці одним зі співавторів тексту кандидатської дисертації іншого автора (співавтори – магістр і кандидат наук, що був керівником магістерської праці, причому до плагіату вдався саме кандидат наук).

34. Плагіат у науковій статті тексту статті іншого автора повністю та з поверховим незначним рерайтом, причому частина тексту містить спорадичні посилання на справжнього автора, а частина не містить, що створює оманливий ефект, ніби плагіаторові належать фрагменти, не взяті в лапки.

35. Дослівний плагіат у науковій статті тексту підручника іншого автора.

36. Приписування співавторства.

37. Привласнення значних текстових фрагментів чужої докторської дисертації в підручнику.

38. Повний дослівний неприхований (явний) плагіат кандидатської дисертації і статей із трьох докторських монографій.

39. Плагіат у кандидатській дисертації значних текстових фрагментів з опублікованих монографій інших авторів – дослівний і з незначним рерайтом (на рівні текстових зв'язок).

40. Присвоєння доктором наук значних текстових фрагментів (від кількох до десятків сторінок без лапок і посилань) для власної монографії з рецензованої кандидатської дисертації.

41. Присвоєння авторства на графічні роботи інших авторів у кандидатській дисертації з мистецтвознавства.

42. Плагіат у докторській дисертації значних фрагментів тексту з кандидатської дисертації іноземного автора.

43. Привласнення авторства на огляд літератури, виконаний іншим науковцем (ідеться про цитування за цитатою без вказування джерела (тобто без використання формули «Цитуємо за...»), що створює враження, ніби «автор» сам опрацював першоджерела – таким чином відбувається введення в оману наукової спільноти).

44. Недобросовісні запозичення в кандидатській дисертації (згодом опублікованій) із монографії іншого автора з використанням поверхового рерайту.

45. Плагіат матеріалів із колективної монографії (причому на основного окраденого, нині померлого, автора припадає 170 сторінок тексту) із незначними спорадичними скороченнями та поверховим рерайтом.

46. Присвоєння науковим керівником і рецензентом авторства на висновки досліджень, розрахунки і креслення, виконані магістранткою.

47. Запозичення значних текстових фрагментів та ілюстративного матеріалу без посилань для науково-популярного видання із книжок інших авторів.

48. Повний плагіат у монографіях і статтях для отримання звання професора (чи ступеня доктора наук) наукових статей інших авторів.

49. Використання в кандидатській дисертації авторських фотографій без вказування імені фотографа.

50. Використання в кандидатській дисертації численних текстових запозичень (копіювання сплагіачених фрагментів) без посилань і належного оформлення як цитат із книжок та інтернет-джерел.

Розгорнений відкритий список способів вчинення академічного плагіату (ідеться про наукові роботи здобувачів ступенів) можна укласти й на основі даних, отриманих українськими дослідниками. Наприклад, на основі текстових файлів, розміщених у спільноті «Плагіат» у Facebook (<https://www.facebook.com/groups/plagiat/>; ми опрацювали 43 текстові файли, викладені в групі

від 2013 р.; результати розгорненого дослідження діяльності цієї групи можна подивитись тут [3]), що містять аналіз сплагіачених наукових робіт, здійснений доктором наук за двома спеціальностями («Журналістика» та «Теорія літератури») Е. Шестаковою: 1) привласнення (дослівний плагіат) значних за обсягом (або й повного обсягу) фрагментів із робіт українських авторів (автореферати, статті); 2) плагіат-переклад роботи іноземного автора (статті, монографії, захищені дисертації); 3) плагіат-переклад роботи колективу іноземних авторів; 4) некоректні запозичення форми викладення ідей, структури, системи аргументації із захищених дисертацій іноземних авторів; 5) плагіат фрагментів перекладних текстів із фальсифікацією джерел (неіснуючі або неповні посилання чи посилання на англійське першоджерело тоді, як наводиться сплагіачена цитата, перекладена з російської); 6) «множинний» плагіат – привласнення значних за обсягом фрагментів тексту іноземного автора чи колективу авторів двома (кількома) плагіаторами водночас.

Розглянемо також матеріал доктора філософських наук Т. Пархоменко. У статті, присвяченій аналізу дисертації А. Яценюка «Організація системи банківського нагляду і регулювання в Україні» на здобуття вченого ступня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.04.01 – фінанси, грошовий обіг і кредит; захищена 03.06.2004 в Українській академії банківської справи, м. Суми (вміщено фотографії текстових збігів), дослідниця виділяє такі способи вчинення плагіату: 1) дослівний переклад з англійської без лапок і посилань; 2) дослівний переклад з англійської з фейковими посиланнями; 3) дослівний плагіат з опублікованих навчальних посібників; 4) плагіат схем, розроблених іншими авторами; 5) представлення положень із чужих опублікованих підручників/посібників як власних розробок і рекомендацій у загальних висновках дисертації; 6) присвоєння рекомендацій, розроблених іншим дослідником і викладених в опублікованій монографії; 7) присвоєння текстових фрагментів, що містять концептуально важливі ідеї; 8) присвоєння повного тексту чужої статті з ілюстративним матеріалом включно (графіки, діаграми, таблиці) [2].

Розглянемо аналіз, виконаний О. Смирновим, кандидатом біологічних наук, активістом «Дисергейту», однієї зі статей О. Волосовця, доктора медичних наук, професора, члена-кореспондента НАМН України, який претендує на посаду голови НАЗЯВО. Ідеться про російськомовну статтю, виконану у співавторстві: Волосовець А. П., Врублевская С. В. «Концепция синтропий/дистропий в наследовании атопической бронхиальной астмы у детей» (Патология. – 2015. – № 2 (34). – С. 11–16), яка, за словами російського дослідника М. Фрейдіна, доктора біологічних наук, старшого наукового співробітника НДІ медичної генетики РФ, містить значні дослівні текстові збіги з його статтею, також виконаною у співавторстві: Фрейдин М. Б., Пузырев В. П. «Синтропные гены аллергических заболеваний» (Генетика. – 2010. – Т. 46. – № 2. – С. 255–261). Таблицю порівняльного аналізу О. Смирнов розмістив на сайті «Помилки та фальсифікації в наукових дослідженнях» [4]. Дослідник з'ясував, що стаття О. Волосовця містить текстові збіги з ще однією статтею іншої російської дослідниці – аспірантки Адигейського державного університету (РФ) К. А. Руденко: «Специфичности человеческих лейкоцитарных антигенов второго класса (HLA II), ассоциированные с риском развития бронхиальной астмы в мировых популяциях» (Вестник Адигейского государственного университета. Серия 4: Естественно-математические и технические науки. – 2012. – № 2. – С. 98–105). На основі аналізу О. Смирнова, можна виділити такі способи вчинення плагіату: 1) присвоєння авторства на резюме статей інших авторів без посилань на них; 2) присвоєння значних текстових фрагментів – переписаних дослівно і з незначним рерайтом; 3) дослівний плагіат із фальшуванням даних і джерел (використання неіснуючих посилань); 4) значний текстуальний збіг табличного матеріалу; 5) дослівний плагіат текстових фрагментів, що містять опис концептуальних ідей; 6) некоректні цитування, за яких одні фрагменти цитуються належно, а інші – з порушенням вимог (тобто без лапок чи інших засобів вираження, як-от: верхня/нижня відбивка, шрифтові виділення (інші гарнітура й розмір), інша ширина шпальти), що створює оманливе враження, нібито автори «новоствореного» тексту самостійно дійшли тих чи інших висновків, тоді як останні переписані зі статей інших авторів.

IV. Висновки

Таким чином, опрацювання емпіричного матеріалу щодо випадків академічного плагіату на предмет виявлення й опису **способів** учинення плагіату дає нам підстави констатувати таке:

1. Укладені нами переліки не є вичерпними. У подальшому їх буде уточнено й доповнено, оскільки чим більше позицій названо, тим простіше буде визначати плагіат.

2. На основі укладених відкритих реєстрів способів учинення плагіату можна виділити такі поведінкові моделі, толеровані соціумом (табл. 1).

3. Компаративний аналіз способів вчинення плагіату дає підстави стверджувати, що й українські, і польські науковці вдаються до практично однакових способів учинення плагіату, а це вкотре демонструє глобальність проблеми плагіату: поширення його, деструктивність впливу, необхідність профілактики передусім, оскільки жодна боротьба з плагіатом не допоможе, якщо не працювати на недопущення формування передумов для його (плагіату) процвітання й експансії в усі сфери.

4. На основі визначених способів учинення плагіату можна запропонувати таку **класифікацію наукового плагіату** (табл. 2).

Поведінкові моделі, уможливлені соціальнокомунікаційною природою плагіату

№	Модель поведінки	Приклад/пояснення (*під плагіатом розуміємо присвоєння і цілого тексту і його частини/частин)
1	Украсти у мертвого	Плагіат будь-якого авторського тексту
2	Украсти у вчителя (керівника, консультанта)	Плагіат будь-якого авторського тексту
3	Украсти в учня (студента, магістранта, аспіранта, докторанта)	Плагіат будь-якого авторського тексту
4	Украсти в колеги	Плагіат будь-якого авторського тексту
5	Украсти в іноземного автора	Плагіат будь-якого авторського тексту
6	Украсти в аноніма чи вданого аноніма	Плагіат із Мережі
7	Украсти в співавтора	Присвоїти його частину роботи
8	Обдурити колег/керівництво	Плагіат у колективній монографії, підручнику, посібнику; повторний друк власних праць як нових (зокрема, з отриманням грошової винагороди чи нематеріальних заохочень)
9	Обдурити соціум	Видати відомі чужі думки за нові власні; плагіат із фальсифікацією і фабрикацією, що може створити загрози життю і здоров'ю людей
10	Обдурити державу	Ступінь на основі сплагіаченої чи купленої роботи – фальшиві дипломи всіх рівнів
11	Заробити на чужій праці (грошова і негрошова винагорода)	Плагіат будь-якої праці
12	Позбавити законного автора заробітку	Плагіат будь-якої праці; «злив» у Мережу
13	Звести рахунки	Неправдиве звинувачення когось у плагіату
14	Посприяти професійному крахові; зруйнувати кар'єру	Приписування авторства; вилучення зі співавторства; спотворене цитування та парафразування; плагіат фрагментів текстів, що містять неохоронювані об'єкти, які становлять основу праці (концептуальні ідеї, авторські методики тощо)
15	Продемонструвати власну безкарність і зверхність; поставити себе над Законом	Плагіат чиновників і родичів або наблизених чиновників
16	Сприяти девальвації науки й освіти	«Заплющувати очі» на плагіат
17	Сприяти деструктивній ціннісній трансформації	Толерувати полагіат, тим самим утверджуючи перверсивні соціальні норми
18	Сприяти правовому нігілізму	Плагіат як зневага до права
19	Сприяти занепаду морально-етичних норм	Плагіат як порушення приписів загальнолюдської моралі та норм професійної етики
20	Сприяти саморуйнуванню	Плагіат як деградація професійних і творчих навичок, особистісний застій, самообман

Джерело: власне дослідження.

Таблиця 2

Класифікація наукового плагіату

Критерій виокремлення виду (типу, форми) плагіату	Види (типи, форми) плагіату
Суб'єкт-суб'єктні відносини	1) класичний: плагіатор – жертва плагіату; 2) авторське дублювання наукових результатів (терміносполука Г. Ульянової – вживаємо замість «автоплагіат» чи «самоплагіат»); 3) співавторський: примус до співавторства, вилучення зі співавторів, присвоєння одним зі співавторів результатів праці іншого
Об'єкт присвоєння	1) текстовий матеріал (включно з об'єктивованими в тексті концептуальними ідеями, авторськими методиками, архітектонікою реалізованого в тексті задуму, бібліографією тощо); 2) ілюстративний графіки, діаграми, таблиці, рисунки та ін.; 3) цифровий: розрахунки, формули та ін.
Джерело присвоєння	1) друковані видання: а) статті; б) книжкові видання та брошури (монографії (одноосібні та колективні), підручники, посібники, курси лекцій, методичні рекомендації, навчально-методичні комплекси); в) дисертації; 2) електронні видання: все, що може запропонувати Інтернет із базами даних включно
Мета використання	1) плагіат для статей; 2) для книжкових видань і брошур: монографії (одноосібні та колективні), підручники, посібники, курси лекцій, методичні рекомендації, навчально-методичні комплекси; 3) для дисертацій
Використовувана технологія	1) копіпаст; 2) рерайт; 3) компіляція (+ patchwork plagiarism); 4) умовний парафраз (коли текстовий фрагмент заявлений як парафраз, але насправді є плагіатом); 5) зумисне змішування правильно оформлених цитат і сплагіачених фрагментів із того ж джерела без посилань, лапок чи інших способів виділення чужого тексту
Мовний критерій	1) плагіат мовою оригіналу; 2) плагіат-переклад
Ступінь прозорості	1) відкритий (явний, неприхований, дослівний); 2) завуальований (прихований, із використанням відповідних технологій)
Ступінь оригінальності джерела плагіату	1) плагіат тексту або його частини першоджерела; 2) плагіат сплагіаченого тексту

Джерело: власне дослідження.

На основі укладених нами реєстрів способів учинення плагиату в подальшому можна укласти таблиці суб'єкт-суб'єктних відносин в академічному довколаплагиатному дискурсі, які зможуть більш наочно продемонструвати, що будь-хто (будь-який суб'єкт академічного середовища) може вкрати/присвоїти будь-який академічний текст у будь-кого, а це породжує тотальну недовіру, тобто плагиат є чинником деструктивного впливу на академічне середовище не лише на рівні аксіологічному чи морально-етичному; а й на рівні психологічному. Однак це ми зробимо в іншій розвідці.

Список використаної літератури

1. Благодетелева-Вовк С. Чи становить плагиат загрозу національній безпеці? / Світлана Благодетелева-Вовк // Цензор Реформ. 28.02.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reforms.censor.net.ua/columns/3021592/chy_stanovyf_plagiat_zagrozu_natsionalnyi_bezpetsi.
2. Пархоменко Т. Про що свідчать 70 сторінок плагиату у кандидатській дисертації Яценюка / Тетяна Пархоменко // Українська правда. Життя (10.04.2017) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/columns/2017/04/10/223612/>
3. Рижко О. М. Група «Плагиат» як сегмент антиплагиатного дискурсу / О. М. Рижко // Актуальні питання масової комунікації : науковий журнал / голов. ред. В. В. Різун ; Ін-т журналістики КНУ імені Тараса Шевченка. – Київ, 2016. – Вип. 20. – С. 50–61.
4. Смирнов О. Ю. Дві експертизи статті професора Волосовця: № 1 – плагиату немає, № 2 – суцільний плагиат / О. Ю. Смирнов // Помилки та фальсифікації в наукових дослідженнях [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://false-science.ucoz.ua/news/dvi_ekspertizi_statti_profesora_volosovcja_1_plagiatu_nemae_2_sucilnij_plagiat/2016-05-07-23.
5. Шестакова Э. Обыкновенная история, или плагиат как проявление социальной власти [Электронный ресурс] / Элеонора Шестакова // Relga. – 2016. – № 15 [318]. – 30 дек. – Режим доступу: <http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main?textid=4835&level1=main&level2=articles>.
6. Machała T. Marek Wroński – łowca plagiatów. Naukowiec, który walczy z nieuczciwością we własnym środowisku / Tomasz Machała, Marek Wroński [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://natemat.pl/-/73017,marek-wronski-lowca-plagiatow-naukowiec-ktory-walczy-z-nieuczciwoscia-we-wlasnym-srodowisku>.
7. Sieńczyło-Chłabcz J. Odpowiedzialność nauczycieli akademickich, doktorantów i studentów z tytułu popełnienia plagiatu [Електронний ресурс] / J. Sieńczyło-Chłabcz // Transformacje prawa prywatnego. – 2010. – № 1. – S. 133–157. – Режим доступу: http://www.transformacje.pl/wp-content/uploads/2010/05/tpp_1-2010_sienczylo-chlabcz.pdf.

Стаття надійшла до редакції 05.05.2017.

Рыжко Е. Н. Способы совершения плагиата

В статье на основе анализа эмпирического материала составлено открытый перечень способов совершения академического плагиата, с учетом социальнокоммуникационной природы плагиата выделено 20 поведенческих моделей, а также предложена авторская классификация видов научного плагиата по следующим критериям: субъект-субъектные отношения, объект присвоения, источник присвоения, цель использования, используемая технология, языковой критерий, степень прозрачности, степень оригинальности источника плагиата.

Ключевые слова: плагиат, способ совершения плагиата, научный плагиат, классификация.

Ryzhko O. Methods of Plagiarism Committing

The article contains the open list of methods of academic plagiarism committing, which was composed on the ground of empirical materials' analysis, and that allowed to confirm, that subject-subject relations in academic circum-plagiarism discourse show, that anyone (any subject of an academic environment) may steal/misappropriate any academic text of anyone, and this causes a total distrust, that is plagiarism is a factor of destructive impact on the academic environment not only at the axiological level through the depreciation of basic fundamental values of academic honesty (honour, trust, fairness, respect, responsibility, courage, as well as dignity, personal development, originality, creativity, respect for intellect) or at the moral and ethical level through the ignoring of basic requirements of ethical codes (for a student, a lecturer, a researcher, a professional of particular field) or morality rules; but also at the psychological level, when instead of pride in belonging to the elite communities (that should be the University in terms of the Universe, the symbolic structure; a scientific community; a group of professionals, etc) we can see bitterness of realization of their degradation or reduction to the marginalized structures, of profanation of once sacred space (the University as a temple of science), its commodification (turning into "another one" (one of a number of) business). On the base of the registry of methods of committing plagiarism we also allocated 20 behavioral models, caused by social and communicative nature of plagiarism, and offered the author classification of scientific plagiarism types on the following criteria: subject-subject relations, object of misappropriation, source of misappropriation, aim of use, used technology, linguistic criterion, degree of transparency, degree of originality of plagiarism source.

We carried out the comparative analysis of methods of plagiarism committing in Ukrainian and Polish academic environments, which gave us the reason to claim that both Ukrainian and Polish scientists have resorted to virtually identical methods of plagiarism committing, and this demonstrates once again the globality of the plagiarism problem: its spreading, destructiveness of impact, and, firstly, the need for prevention, because no struggle against plagiarism can help if people do not work to prevent the formation of conditions for its (plagiarism) prosperity and expansion in all spheres.

Key words: plagiarism, method of plagiarism committing, scientific plagiarism, classification.